

www.raakvlak.be

BRUGGE

STEENSTRAAT 73-75

FREDERIK ROELENS

DIETER VERWERFT

Titel: Steenstraat 73-75, 8000 Brugge
(Brugge, West-Vlaanderen) 2013/462
Proefonderzoek met ingreep in de bodem (PIB)

Vergunningsnummer: 2013-462 en 2013-462(2)

Opdrachtgever: Steenstaete n.v., Wolvengracht 18, 1000 Brussel (Mevr. Greet Van Wauwe)

Uitvoerder: Raakvlak

Vergunninghouder: Frederik Roelens

Auteurs: Frederik Roelens en Dieter Verwerft

Veldmedewerkers: Jurgan Van de Walle, Regy Poppe en Serge van Liefveringe

Bewaring en beheer van de geregistreerde data, vondsten en stalen: Raakvlak

Locatie/vindplaats: Steenstraat 73-75; Sint-Salvatorkeersstraat; Sint-Salvatorskerkhof, 8000 Brugge

Projectcode: BR13SS

Kadaster: Brugge, Afdeling 3, C, perceel 1215F

Periode: 28 oktober 2013

Versie: Eindrapport

Technische ondersteuning: Nico Inslegers

Metaaldetectie: Roland Decock

Onderzoeksopdracht: PIB

Archeologische verwachting: middeleeuwse en post-middeleeuwse bewoning

Onderzoeksvragen: Op pagina 3 van dit rapport

Aanleiding van het onderzoek: Verstoring door de uitbreiding van een bestaande commerciële ruimte en het creëren van nieuwe kantoorruimte

Raakvlak:
Komvest 45
8000 Brugge
T +32 [0]50 44 50 41
F +32 [0]50 61 63 67
E info@raakvlak.be
www.raakvlak.be

© Raakvlak, februari 2014

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Raakvlak.

1.	Inleiding	3
2.	Onderzoeksvragen	3
3.	Historische situering en archeologische voorkennis van de locatie.....	4
4.	Veldwerk.....	7
4.1.	Methodologie	7
4.2.	Proefput.....	7
5.	Metaaldetectie	8
6.	Besluit	8
7.	Bibliografie.....	8
8.	Bijlagen	9
8.1.	Bijlage: grondplan proefsleuvenonderzoek	9

1. Inleiding

Naar aanleiding van de uitbreiding van een bestaande commerciële ruimte en het creëren van nieuwe kantoorruimte gelegen in de Steenstraat 73-75 te Brugge wordt door Raakvlak een archeologisch proefonderzoek uitgevoerd op 28 oktober 2013. De realisatie van dit project, door Steenstaete n.v., betekent een aanzienlijke verstoring van het potentieel archeologisch bodemarchief.

Lokalisering van het projectgebied op de topografische kaart, 1/10 000 (rode polygoon)

Het archeologisch proefonderzoek heeft tot doel het inventariseren en waarderen van het potentieel archeologisch erfgoed, dat door de geplande werken wordt verstoord. De resultaten worden geëvalueerd om de voordien ongekende, archeologische waarde van het bodemarchief in kaart te brengen en indien nodig een vervolgonderzoek in de vorm van een opgraving aan te bevelen.

2. Onderzoeksvragen

Het doel van dit proefonderzoek is het vaststellen en het waarderen van eventuele bewoningssporen. De onderzoeksvragen die bij dit project gesteld worden zijn:

- Zijn er sporen aanwezig?
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen (goed, gebioturbeerd, ...)?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?
- Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht bij een eventueel vervolgonderzoek?

3. Historische situering en archeologische voorkennis van de locatie

Het te onderzoeken perceel is gelegen in het historische centrum van Brugge, langsheen een drukke winkelstraat, de Steenstraat. Deze straat is aangelegd op de Pleistocene dekzandrug die loopt van Oudenburg over Brugge tot in Aardenburg. Het eerste wegtracé gaat mogelijk terug op een Romeinse heirweg. (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/4408>)

De straat aan de achterzijde van het perceel, de Sint-Salvatorkeerstraat wijst op de nabijheid van de gelijknamige kathedraal. De Sint-Salvatorskerk is volgens historici zonder twijfel de oudste Brugse parochiekerk. Deze wordt voor het eerst vermeld in een bul van paus Johannes XV opgesteld in maart 988. In dat document wordt de toenmalige bisschop Liudolf van Noyon-Doornik in het bezit bevestigd van een aantal kerken in Vlaanderen, waaronder de *ecclesia sancti Salvatoris*. Dit impliceert dat deze belangrijke parochiekerk reeds eerder in het bezit van de bisschop terecht gekomen was, mogelijk eertijds door de bisschoppen van Noyon-Doornik zelf gebouwd werd. Hoelang de kerk al bestond vóór 988 is een raadsel. Tot nu toe werden bij het archeologisch onderzoek dat in en rond de kerk plaats greep echter geen sporen aangetroffen die een licht werpen op de oudste geschiedenis van deze kerk. (Hillewaert et alii, 2011, p.125 en 137)

In 2011 werden bij de heraanleg van de omgeving rondom de kathedraal enkele laatmiddeleeuwse grafkelders met mooie versiering aangetroffen. (Lambrecht et alii, in voorbereiding)

In de kennis over de vroegste geschiedenis van Brugge zijn nog erg veel hiaten: het theoretisch kader, voornamelijk op basis van historische bronnen, kan als volgt geschetst worden:

Grafkelder met beschilderde oostwand

Via het getijdengeulstelsel Blankenberge-Brugge was er een goede verbinding met de zee. Op de plaats waar de later de stad Brugge zal ontstaan, kunnen twee vroegmiddeleeuwse sites gesitueerd worden: het Karolingische castellum op de Burg en een (hypothetische) handelsnederzetting nabij de Spiegelrei. Met het verzanden van dit geulstelsel moet het economische zwaartepunt op een bepaald ogenblik van daar verschoven zijn naar de meer zuidwestelijk gelegen omgeving van de Steenstraat.

Voor een dergelijke verschuiving heeft A. Verhulst al in 1960 een zeer aannemelijke verklaring geformuleerd, die sindsdien door niemand weerlegd of in twijfel getrokken werd. Enerzijds nam, als gevolg van een minder goede bereikbaarheid van de stad voor de zeescheepvaart, het belang van Brugge als maritieme handelsplaats af in de loop van de 10de en zeker na het midden van de 11de eeuw. Anderzijds kende het handelsverkeer over land in de 11de en 12de eeuw een zeer aanzienlijke toename. Deze was te danken aan de uitbouw van het wegennet en de economische ontsluiting en ontwikkeling van Binnen-Vlaanderen in de tweede helft van de 11de eeuw, meer bepaald langs de as Brugge-Torhout-Ieper-Mesen-Rijsel. (Verhulst, 1960)

De Steenstraat werd een belangrijke as, want zij sloot aan op de nieuwe weg over Torhout naar Rijsel en verder zuidwaarts. Een andere belangrijke weg die toen in gebruik kwam en uiteindelijk de verbinding over land met het verre Keulen zou gaan vormen, was Brugge-Gent. Opvallend is, dat de weg uit Gent (en ook die uit Kortrijk) op de Steenstraat aansloot ter hoogte van het actuele Simon Stevinplein, terwijl men toch eerder de Markt als logisch eindpunt zou verwachten. Dit doet het vermoeden rijzen dat in de 11de eeuw het Simon Stevinplein wel eens het centrale marktplaats zou kunnen geweest zijn, en dat pas in de late 11de of tegen het begin van de 12de eeuw die rol door de uitgestrektere maar meer perifeer gelegen Markt overgenomen werd. In 1127 had, zoals blijkt uit Galbert van Brugge, de Markt alleszins wél al een centrale marktfunctie. (Hillewaert et al., 2011, p.150-151)

Brugge, mid 10e eeuw: de bewoning (gearceerd) situeert zich op de zandrug (geel). De locatie van het proefonderzoek is aangeduid met een ster.

De laatmiddeleeuwse situatie is vrij goed gekend uit historische bronnen en archeologische waarnemingen. Vanaf de 15^e eeuw beschikken we over cartografische bronnen van de Brugse binnenstad:

Detail uit het 'Geschilderd plan van Brugge' (15^e-16^e eeuw) en Jacob van Deventer (1560)

Op het perceel, weergegeven op het zogenaamde 'geschilderd plan', bevindt zich bewoning met een achtererf of tuinzone. Dezelfde situatie is ook op de kaart van Jacob van Deventer (1560) zichtbaar. Op de kopergravure van Marcus Gerards (1562) kunnen meer details afgelezen worden: vijf afzonderlijke woningen met kenmerkend zadeldak kunnen onderscheiden worden in het 'Choorstraetken'. Aan de oostkant is dit bouwblok ommuurd.

Deze situatie blijft ongewijzigd op de kaarten van achtereenvolgens Sanderus (1732) en P.C. Popp (1865).

Detail uit Marcus Gerards (1562)

Detail uit Sanderus (1732)

In de vorige eeuw was aan de Steenstraat-zijde van dit perceel de 'Vieux Bruges' gevestigd, een cinema met bijhorende brasserie (circa 1909-1960). Het was tevens een feestzaal waar de Brugse hogere burgerij bijeenkwam om ondermeer te genieten van carnavalbals, variété-programma's en zelfs af en toe een circusvoorstelling. Nadien werd het pand verbouwd tot een grootwarenhuis (Sarma, vanaf 1961). Sinds enkele jaren is hier een vestiging van de Nederlandse keten Hema ondergebracht.

(<https://inventaris.onroerendergoed.be/dibe/relict/29827>)

Kadasterkaart van P.C. Popp (1865)

Brasserie bij de Vieux Bruges, circa 1911

Op deze plaats is geen eerder archeologisch onderzoek verricht.

4. Veldwerk

4.1. Methodologie

Bij nadere inspectie van de bouwplannen bleek het zuidelijke deel van de binnenplaats grotendeels onderkelderd te zijn. Verder loopt er een wirwar van leidingen en rioleringen doorheen. Naar stabiliteit toe kon ook niet te dicht bij de bestaande gevels gegraven worden. Binnen het projectgebied kon uiteindelijk slechts één proefput met een oppervlakte van ca. 6m² aangelegd worden. Deze werd aangelegd met een kraan van 7 ton.

Binnenplaats met de Sint-Salvatorskerk op de achtergrond

4.2. Proefput

Proefput 1

De proefput werd aan de noordelijke zijde van binnenplaats opengelegd. De vulling en stratigrafie bestaan integraal uit 'modern' bouwpuin, zeker tot 1.90m onder het maaiveld. Dit puin is waarschijnlijk toe te schrijven aan de verbouwingswerken in 1961 (zie 3).

In de westelijke wand van de put verschijnt een zijwand van een recente kelder. In de zuidelijke wand werd een leiding aangesneden. Deze proefput heeft archeologisch geen enkele waarde.

Proefput 1: noordprofiel

Proefput 1: westprofiel met recent muurwerk

5. Metaaldetectie

De put werd, gezien de resultaten, niet doorzocht door onze metaaldetector-expert Roland Decock.

6. Besluit

De archeologische prospectie met ingreep in de bodem, bestaande uit het aanleggen van één proefput, leverde geen archeologische sporen op.

Niettegenstaande deze povere resultaten raden wij op basis van de belangrijke ligging in de historische binnenstad toch een vervolgonderzoek aan onder vorm van een werfbegeleiding.

Dit advies is niet-bindend, de beslissing ligt bij de erfgoedconsulent van de Vlaamse overheid.

7. Bibliografie

Hillewaert, Bieke, Hollevoet, Yann en Ryckaert, Marc (2011). *Op het raakvlak van twee landschappen. De vroegste geschiedenis van Brugge: uitgeverij Van de Wiele, Brugge*

Huyghe, Jan, Lambrecht, Griet en Verwerft, Dieter (in voorbereiding) *Werbbegeleiding en opgraving, nutsleidingen Steenstraat, Brugge*. Raakvlak, onuitgegeven rapport.

Verhulst, Adriaan (1960) Les origines et l'histoire ancienne de la ville de Bruges (IXe-XIIe siècle), In *Le Moyen Age* 66, p.37-63

Inventaris Bouwkundig Erfgoed:

Steenstraat (Brugge): <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/geheel/4408>:

Vieux Bruges: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/29827>

Centrale Archeologische Inventaris, <http://cai.erfgoed.net>

Kaartmateriaal uit cartografische collectie Raakvlak/ Musea Brugge

Foto Vieux Bruges:

<http://beeldbankbrugge.be/beeldbank/weergave/record/?id=d53fa8d6-1c61-c54f-ca00-df78e38f9286>

8. Bijlagen

8.1. Bijlage: grondplan proefsleuvenonderzoek

(op de volgende pagina)

